

Sodankylän kunta Kirjaamo

Viitteet:

*Sodankylän kunnan tiedote 6.8.2020, ja
Vuotson koululla 18.8.2020 järjestetty kuulemistilaisuus*

LAUSUNTO SODANKYLÄN KUNNAN SUUNNITELMASTA SIIRTÄÄ VUOTSON YLÄKOULUOPETUS KIRKONKYLÄÄN

Sodankylän kunta ilmoittaa tiedotteessaan 6.8.2020 kunnan suunnitelmista mm. kouluverkkoa koskeviksi muutoksiksi. Kunnan teettämässä kouluverkkotarkastelussa esitetään opetuksen keskittämistä kirkonkylän Tähtikunnan koululle, jolloin kyläkoulujen toimintaa supistettaisiin ja osittain lakautettaisiin.

Suunnitelma Vuotson koulun yläkouluopetuksen siirtämiseksi kirkonkylän koululle

Talouden tasapainottamisen ja palvelurakenteen uudistamisen työryhmä esittää, että 8/2022 alkavan lukuvuoden alusta kouluverkko muodostuisi keskustajaamassa sijaitsevasta Tähtikunnan koulusta, Vuotson alakoulusta ja Järvikylien alakoulusta. Esityksen mukaan mm. Vuotson yläkoululaiset siirtäisivät Tähtikunnan kouluun kirkonkylään.

Tarve tarkastella kouluverkkokokonaisuutta perustuu kunnan tiedotteen mukaan taloudelliseen tilanteeseen sekä ennusteeseen lasten määrän vähenemisestä merkittävästi vuoteen 2030 mennessä. Kouluverkon keskittäminen helpottaisi tiedotteen mukaan myös henkilöstötarpeen suunnittelua lapsimäärän vähetessä. Lisäksi kyläkouluissa nähdään merkittäviä peruskorjaustarpeita. Keskustajaamaan vuonna 2022 valmistuva uusi koulurakennus voisi esityksen mukaan palvella myös kylien oppilaita. Kouluverkon tarkastelussa on tiedotteen mukaan otettu huomioon myös lakisääteisen koulukuljetusten aikarajat.

Saamelaiskäräjät ei hyväksy Sodankylän kunnan suunnitelmaa Vuotson koulun yläluokkien siirtämisestä Tähtikunnan koululle kuntakeskukseen. Perusteluiksi esitämme seuraavaa:

Saamelaisopetuksen siirtäminen kuntakeskukseen ei ole säästötoimi vaan lisäkustannus

Saamelaisten kotiseutualueen kunnat ovat vuoden 1999 alusta lähtien saaneet erityisen, valtionosuusjärjestelmän ulkopuolisen, korvamerkityn rahoituksen kaikkeen järjestämäänsä saamen kielen ja saamenkieliseen opetukseen. Sodankylän kunta oli 1990-luvun lopun vuosina edistämässä rahoitusjärjestelmän aikaansaamista yhteistyössä Saamelaiskäräjien ja kotiseutualueen muiden kuntien kanssa ja se on hyötynyt rahoituksesta tuntuvasti.

Saamelaisopetuksen erityiset rahoitussäännökset sisältyvät Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslakiin (29.12.2009/1705, 45 § 1 mom.) ja valtioneuvoston antamaan asetukseen (VnA 1769/2009). Valtionavustus myönnetään perusopetuksesta, lukiokoulutuksesta ja ammatillisesta koulutuksesta ope-

tustuntia kohden aiheutuneiden keskimääräisten opetushenkilöstön palkkauskustannusten mukaisesti. Valtionavustus määräytyy opetustuntien määrän ja saamelaisten kotiseutualueen kuntien kesken lasketun keskimääräisen tuntikustannuksen eli opettajien palkkauskustannusten mukaisesti. Valtionapuviranomaisena toimii Lapin aluehallintovirasto.

Sodankylän kunta saa saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen erityisenä valtionavustuksena kuluvana vuonna Lapin aluehallintoviraston ennakoarvion mukaan perusopetukseen 149 895,36 € ja lukiokoulutukseen 6 592,62 € eli yhteensä 156 487,98 €.

Vuotson koulun osuus valtionavustuksesta on huomattava, koska kunnan muissa kouluissa ei anneta saamenkielistä opetusta. Vuonna 2019 laskennallinen valtionavustus oppituntia kohti oli 58,67 €. Kuluvalla lukuvuodella kunta on ilmoittanut Vuotson koulun osalle 1 680 saamen oppituntia.

Saamelaisopetuksen erityinen rahoitus on mahdollistanut saamenkielisten opettajan virkojen perustamisen, saamen opetuksen tuntimäärän kasvattamisen ja opetuksen kehittämisen ilman, että kunnan olisi tarvinnut karsia suomenkielisen opetuksen menoja saamenkielisen opetuksen takia. Joinakin vuosina Sodankylän kunta on saanut valtionavustusta tuntuvasti enemmän kuin sen todelliset palkkamenot saamen kielen ja saamenkielisestä opetuksesta ovat olleet.

Saamelaiskäräjät pitää voimassa olevaa saamelaisopetuksen erityistä rahoitusjärjestelmää erittäin arvokkaana, koska sen seurauksena saamelaisopetuksen ei ole enää tarvinnut kilpailla kunnan varoista muiden menokohteiden kanssa. Tällaisena erityisrahoitus on myös merkittävä etnistä alkuperää olevien kiistojen estäjä ja kunnan olisi syytä pitää siitä tiukasti kiinni. Kunnan talouden näkökulmasta saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen osuutta tulisi pikemminkin kasvattaa.

Saamen kielen ja saamenkielisen yläkoululuokilla annettavan opetuksen siirtäminen Sodankylän kirkonkylään ei toisi säästöjä kunnan sivistystoimen menoihin, koska tämän opetuksen opettajien palkkamenot maksaa käytännössä valtio. Saamen opettajien ja oppilaiden kuljettaminen sadan, jopa 120 kilometrin päähän ja takaisin päivittäin ei ole säästötoimi, vaan päinvastoin lisäkustannus. Lisäksi sen hintana on lasten ja nuorten heikkenevä yhteys omaan yhteisöön, omaan kieleen ja kulttuuriin.

Vuotson koulu toimii kunnan saamelaisopetuksen keskuksena

Vuotson koulussa on kuluvana lukuvuonna yhteensä 30 oppilasta, joista 20 on saamen opetuksessa. Heistä yhteensä 11 saa saamenkielistä opetusta (kaksi äidinkielisten ryhmässä ja yhdeksän kielikylpyryhmissä). Saamen kielen aineopetusta saa lisäksi yhdeksän oppilasta. Koulussa on kolme päätoimista saamenkielistä opettajaa.

Saamelaiskäräjät on huolissaan erityisesti saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen tilanteesta ja jatkuvuudesta Vuotsossa. Tämä tarkoittaa samaa kuin huoli saamen kielen tulevaisuudesta tällä alueella. Sodankylän kunta ei nähdäksemme tietoisesti haluaa heikentää entisestään heikkoa saamen kielen asemaa, mutta opetuksen osittainenkin siirtäminen pois luonnollisesta ympäristöstään tulee sitä joka tapauksessa tarkoittamaan.

Saamen kielet, myös tällä alueella edelleen puhuttu ja viimeisten kahden vuosikymmenen aikana selvästi elpynyt pohjoissaame, ovat uhanalaisia. Se tarkoittaa, että saame tarvitsee kaiken mahdollisen tuen ja suojan selvitäkseen muuten hyvin suomenkielisessä ympäristössä.

Vuotso on Suomen eteläisin saamelaiskylä ja tuli 80-luvun lopulta alkaen tunnetuksi erityisesti pitkälle edenneestä kielenvaihdoksesta saamen kielestä suomen kieleen. 1990-luvulta alkaen kylässä on pyritty elvyttämään saamen kieltä ja saamaan se takaisin nuoren sukupolven aktiiviseksi käyttökieleksi. Tässä työssä koululla on ollut merkittävä rooli. Ja tuloksia on saatu paljon.

Vuonna 2007 kylässä aloitti toimintansa pohjoissaamen kielipesä, eli saamen kieltä uudelle sukupolvelle palauttava varhaiskasvatuksen yksikkö. Samana vuonna Vuotson koulussa käynnistyi ensimmäistä kertaa myös saamenkielinen luokkaopetus. Kielipesätoiminnan seurauksena koulussa on nyt kahdenlaista saamenkielistä opetusta: äidinkielenään saamea puhuvien lasten omakielinen opetusryhmä ja kaksi kielikylypyopetuksen ryhmää. Esi- ja alkuopetuksen kielikylypyluokka käynnistyi syksyllä 2019 ja 4-5 luokkalaisten kielikylypyryhmä kuluvana syksynä. Saamenkielisessä opetuksessa olevat lapset ja nuoret voivat kasvaa toiminnallisesti kaksikielisiksi ja siten myös mahdollisiksi kielen siirtäjiksi aikuisiällä. Saamenkielisen opetuksen lisäksi koulussa on aina opetettu saamea oppiaineena myös suomenkielistä opetusta saaville oppilaille, joista heistäkin suuri osa on saamelaislapsia.

Vuotson koulu on historiallisesti katsottuna ollut eturivissä saamen kielen opetuksen järjestämisessä. Kun saamen kielen opetus alkoi useimmissa saamelaisalueen kouluissa peruskoulun myötä vähitellen 1970-luvun alkuvuosina, kieltä oli Vuotsossa opetettu jo monta vuotta. Kielenvaihdos oli 1970-luvulla jo edennyt niin pitkälle, että kieltä opetettiin lapsille uutena kielenä tai suvun perinteisenä kielenä, johon vain harvoilla lapsilla oli enää tuntumaa. Tilanne on tänä päivänä aivan toinen ja siinä koululla on ollut merkittävä osuus. Vuotson koulun entisistä oppilaista moni on valmistunut saamenkieliseksi luokanopettajaksi, saamen kielen aineenopettajaksi tai varhaiskasvatuksen opettajaksi. Heille saamen kielestä on tullut arkipäivän käyttökieli.

Vanhempi ikäpolvi, joka kävi koulua kansakoulusta päästyään Sodankylän kirkonkylässä, on hyvä osoitus siitä, mitä kielen irrottaminen luonnollisista yhteyksistään saa aikaan: kieli vaihtuu. Kieli, kulttuuri ja elämäntapa kuuluvat yhteen, koulu ja arkipäivän elämä kuuluvat yhteen. Kun Vuomaselän aidalla on erotus, Vuotson koululaiset menevät poroidalle oppimaan porotöitä ja poron tuntemusta. Kun koulun käsityön eli duodjin tunneilla halutaan ommella Saamen puku, kutoa tiuhtalla pauloja, tehdä kenkäheiniä tai teemaopetuksessa halutaan kuulla muisteluksia ja tarinoita omista perinteistä, entisaikojen vuotsolaisista tai alueen luonnosta ja porolaitumista, omaan kyläkouluun on helppo kutsua vieraaksi oman kylän asiantuntijoita. Kylässä elävät omat kulttuurin kantajat opettavat miten koipinahat näskätään, miten kenkäheinät tehdään tai miten eri suvuissa oman alueen Saamen puvun koristelut perinteisesti tehdään. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa edellytetään ja kannustetaan kouluja tällaiseen oppiainerajat ylittävään ja luokkahuoneen ulkopuolella tapahtuvaan opetukseen.

Tämä luonnollinen omaan kulttuuriin kasvamisen ja oppimisen perinne tulee katkeamaan, mikäli opetuksesta ensin yläkoulu, seuraavassa vaiheessa alakoulu, siirretään pois omasta luonnollisesta ympäristöstään. Vuotson lapset ja nuoret tulevat nopeasti sulautumaan kirkonkylän isossa koulussa valtavirtaan. Arkipäiväinen yhteys omaan kieleen, kotoisiin töihin ja perinteisiin heikkenee väijäämättä, kun koulupäivät pitenevät kolmella tunnilla koulukuljetusten takia.

Oppilasennusteista ja laskelmista

Saamelaiskäräjät pyytää kunnalta Vuotson kuulemistilaisuudessa 18.8. esitettyjä tarkempia laskelmia Vuotson koulun

- saamen- ja suomenkielisen opetuksen oppilasennusteista, joissa otetaan huomioon nyt alakoulussa saamenkielistä opetusta saavien oppilaiden siirtyminen yläkouluun,

- opetuskustannuksista, joissa ovat eriteltyinä saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen menot ja siitä kuntaan saatava erityinen rahoitus, sekä
- oppilaiden kuljettamisesta päivittäin Sodankylään ja takaisin. Koulukuljetuslaskennassa tulee ottaa huomioon kuljetukset kunnan pohjoisrajalta saakka sekä arktisen talven aiheuttama valoisan ajan lyhyys, joka pidentää koulumatkoihin käytettävää aikaa.

Lopuksi

Saamelaiskäräjät ei voi hyväksyä yläkoululuokkien opetuksen siirtämistä Vuotsosta Sodankylän kirkonkylään ja edellyttää kunnalta Saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisten neuvotteluiden järjestämistä asiasta.

Lausunnon ohessa liitetiedostoina oikeusministeriön ohjeistus 9 §:n mukaisten neuvotteluiden käymiselle. Pyydämme olemaan yhteydessä neuvotteluajan sopimiseksi hyvissä ajoin.

Saamelaiskäräjien puolesta

Tuomas Aslak Juuso
puheenjohtaja

Ulla Aikio-Puoskari
koulutussihteeri
ulla.aikio-puoskari@samediggi.fi
0108393112

Lausunnosta päätti 25.8.2020 puheenjohtaja, kuultuaan asiassa Saamelaiskäräjien 1. varapuheenjohtaja Anni Koivistoa, jäseniä Karen-Anni Hettaa ja Juha Petteri Alakorvaa sekä koulutus- ja oppimateriaalilautakunnan puheenjohtaja Tauno Ljetoffia.